EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 4.7.2024.
COM(2024) 268 final

# KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

## Astoņpadsmitais gada ziņojums (2023. gads) par Savienības palīdzības īstenošanu saskaņā ar Padomes 2006. gada 27. februāra Regulu (EK) Nr. 389/2006, kas izveido finansiāla atbalsta instrumentu Kipras turku kopienas ekonomiskās attīstības veicināšanai

# KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

## Astoņpadsmitais gada ziņojums (2023. gads) par Savienības palīdzības īstenošanu saskaņā ar Padomes 2006. gada 27. februāra Regulu (EK) Nr. 389/2006, kas izveido finansiāla atbalsta instrumentu Kipras turku kopienas ekonomiskās attīstības veicināšanai

## 1. IEVADS

Padomes Regula (EK) Nr. 389/2006[1] ("Atbalsta regula") ir Kipras turku kopienai sniegtās palīdzības pamats un paredz ikgadēju ziņošanu Eiropas Parlamentam un Padomei.

## 2. PALĪDZĪBAS PROGRAMMAS PLĀNOŠANA

Darbībām Atbalsta regulas ietvaros no 2006. gada līdz 2023. gada beigām tika plānots piešķirt 688 miljonus EUR. 2023. gada rīcības programmai 2023. gada oktobrī atvēlētā summa bija 31,7 miljoni EUR[2]. No daudzgadu finanšu shēmas 2021.–2027. gadam programmai tiek nodrošināts stabils ikgadējs finansējums daudzgadu perspektīvā. Taču palīdzības programma ir ārkārtēja pārejas programma, kuras mērķis ir sagatavot vai, atkarībā no situācijas, pēc Kipras problēmas atrisināšanas veicināt ES tiesību kopuma pilnīgu piemērošanu Kipras Republikas apgabalos, kurus Kipras Republikas valdība faktiski nekontrolē. Gan Atbalsta regulā, gan Padomes Regulā (ES, Euratom) 2020/2093[3], ar ko nosaka daudzgadu finanšu shēmu, ir paredzēta pārskatīšana, ja tiktu panākta atkalapvienošanās.

## 3. ĪSTENOŠANAS MEHĀNISMI

Programma tiek īstenota tajos Kipras Republikas apgabalos, kurus Kipras Republikas valdība faktiski nepārvalda un kuros ES tiesību kopuma piemērošana uz kādu laiku ir apturēta saskaņā ar pievienošanās līguma 10. protokolu. Palīdzība tiek īstenota, izmantojot tiešo un netiešo pārvaldību.

Komisija īsteno šo programmu unikālos politiskos, juridiskos un diplomātiskos apstākļos. Šādas palīdzības piešķiršana nenozīmē, ka apgabalos atzīst jebkuru citu iestādi, kas nav Kipras Republikas valdība. Lai īstenotu šo programmu, vienlaikus ievērojot pareizas finanšu pārvaldības principus, ir vajadzīgi īpaši pasākumi. Parastos apstākļos ES finansēto atbalsta programmu tiesiskais regulējums attiecībā uz palīdzības attīstību tiktu noteikts nolīgumos ar saņēmējvalsts valdību. Kipras turku kopienai paredzētās palīdzības gadījumā šādus nolīgumus nevar noslēgt. Komisijas atbildības jomā ietilpst objektīvā riska pārvaldība un mazināšana. Pieņemtie pasākumi ietver līgumu intensīvu uzraudzību un atbalsta sniegšanu saņēmējiem, pārskatītus maksājumu nosacījumus un piesardzīgu pieeju bankas garantiju izmantošanai.

[1] Padomes Regula (EK) Nr. 389/2006 (2006. gada 27. februāris), ar ko izveido finansiāla atbalsta instrumentu, lai veicinātu Kipras turku kopienas ekonomisko attīstību, un ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2667/2000 par Eiropas Rekonstrukcijas aģentūru (OV L 65, 7.3.2006., 5. lpp.).

[2] Komisijas Īstenošanas lēmums (2023. gada 12. septembrī) par rīcības programmas pieņemšanu attiecībā uz Kipras turku kopienu 2023. gadam (C(2023) 5848).

[3] Padomes Regula (ES, Euratom) 2020/2093 (2020. gada 17. decembris), ar ko nosaka daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam (OV L 433I, 22.12.2020., 11. lpp.).

Ievērojama daļa palīdzības tiek sniegta dotāciju veidā, un tam ir vajadzīga resursietilpīga pārvaldība.

Lai nodrošinātu ietekmi, Kipras turku kopienai ir jābūt pilnīgi iesaistītai darbā, kura mērķis ir sagatavoties ES tiesību kopuma īstenošanai pēc visaptveroša noregulējuma stāšanās spēkā, ņemot vērā tā piemērošanas apturēšanas atcelšanu saskaņā ar 10. protokolu.

Nikozijas rajonos, kuri nav valdības faktiskā pārvaldē, programmas darba grupa darbojas ar ES programmas atbalsta biroja starpniecību. Arī Komisijas pārstāvniecība Kiprā rīko sanāksmes, seminārus un preses konferences un informē Kipras sabiedrību visā salā, tostarp par atbalsta programmu. Papildus tam darbojas atbalsta programmas finansētais ES informācijas punkts, kurš īsteno dažādus komunikācijas un pamanāmības veicināšanas pasākumus, sniedzot informāciju par ES politiku, prioritātēm un darbībām Kipras turku kopienas atbalstam, kā arī popularizējot Eiropas kultūru.

## 4. ĪSTENOŠANA PĀRSKATA PERIODĀ

### 4.1. Vispārējs pārskats

Komisija turpina īstenot Atbalsta regulu, kuras vispārējais mērķis ir atbalstīt atkalapvienošanos. Ja tiek panākts visaptverošs Kipras problēmas noregulējums, Padome, pamatojoties uz Komisijas priekšlikumu, vienprātīgi lemj par regulā nepieciešamajiem grozījumiem.

2023. gadā veikto darbību ietvaros tika turpināti vairāki jau iesākti sekmīgi projekti, piemēram, ES stipendijas un uzticēšanās veicināšanas pasākumi, ar ko tiek atbalstīta gan Kultūras mantojuma tehniskā komiteja, gan Komiteja bez vēsts pazudušo jautājumos. Ar īpašu mehānismu tika turpināta divkopienu tehnisko komiteju iniciatīvu finansēšana.

Nozīmīgs programmas elements paliek atbalsts dotāciju veidā. Gatavojoties noregulējuma panākšanai, lielāka palīdzība tika sniegta svarīgākajām ekonomikas nozarēm, izmantojot privātā sektora un lauku attīstīšanai paredzētos projektus. Turpinājās darbs, kura mērķis ir panākt jūtamu uzlabojumu dzīvnieku slimību izskaušanā un pārtikas nekaitīguma nodrošināšanā.

Komisija turpināja palīdzēt Kipras turku kopienai izpildīt standartus, kas noteikti Komisijas 2021. gadā pieņemto divu pasākumu kopumā attiecībā uz “Χαλλούμι (*Halloumi*/*Hellim*)” kā aizsargāta cilmes vietas nosaukuma (ACVN) reģistrēšanu un nosacījumiem šā produkta pārvietošanai pār Zaļo līniju. Šim nolūkam lauksaimniekiem, pārtikas apritē iesaistītajiem uzņēmējiem un vietējām struktūrām, kas atbild par kontroli visā pārtikas ražošanas ķēdē, tika sniegta īpaša finansiāla palīdzība un tehnisko ekspertu atbalsts. Komisija arī turpināja sasaukt neformālo “Halloumi/Hellim” darba grupu, kas apvieno ieinteresētās personas no abām Kipras kopienām.

Atbalsta saņēmēju spējas rezultatīvi īstenot ES tiesību kopumu pēc visaptveroša noregulējuma stāšanās spēkā joprojām ir izteikti nevienmērīgas. Tomēr Kipras turku kopiena turpināja gūt labus panākumus vairākās jomās, kā vide, veselības aprūpe un pārtikas drošums, un labāk izprast problēmas.

Gada beigās atbalsta programmā bija spēkā 138 līgumi.

### 4.2. Progress mērķu sasniegšanā

Atbalsta programmas vispārējais mērķis ir sekmēt Kipras atkalapvienošanos, veicinot Kipras turku kopienas ekonomisko attīstību un īpašu uzmanību veltot salas ekonomiskajai integrācijai, kontaktu uzlabošanai starp abām kopienām un ar ES, kā arī pasākumiem, kuru mērķis ir sagatavoties ES tiesību kopuma īstenošanai.

Tālāk aprakstīti pasākumi, kas 2023. gadā veikti katra Atbalsta regulas mērķa sasniegšanai.

*4.2.1. 1. mērķis: infrastruktūras attīstīšana un pārstrukturēšana*

ANO Attīstības programmā (*UNDP*) turpinājās Vietējās infrastruktūras mehānisma īstenošana saskaņā ar spēkā esošajiem iemaksu nolīgumiem, kuri parakstīti ar Komisiju un kuru kopsumma ir 33,2 miljoni EUR. Šis mehānisms nodrošina atbalstu sagatavošanās darbiem un ieguldījumu īstenošanai būtiskā vietējā infrastruktūrā. 2023. gadā tika pabeigti trīs infrastruktūras projekti: Kormakitas Sadarbības centra būvniecība, Morfu notekūdeņu attīrīšanas stacijas paplašināšana un Kuklijas mitrāju atjaunošana. Tika īstenoti arī 15 citi projekti, to vidū divkopienu Saules enerģijas spēkstacijas projekta priekšizpēte.

Famagustas kanalizācijas tīkla sanācijas darbi un būvdarbi, kas sākās 2021. gada jūlijā, beidzās 2023. gadā. Kopumā tika nomainīti 45 km kanalizācijas, novērsti daudzi sākotnējā projektā konstatētie trūkumi un uzlabota sistēmas kvalitāte un funkcionalitāte.

2023. gadā turpinājās strukturālas problēmas ar izgāztuves ekspluatāciju Kipras turku kopienā. Kopš tā nodošanas 2022. gadā atbalsta saņēmējs nav uzlabojis tās darbību un apsaimniekošanu un ir turpinājusies slikta atkritumu izgāšanas prakse. Tas neizbēgami izraisījis būtisku situācijas pasliktināšanos un ieguldījumu efektivitātes mazināšanos. Atbalsta saņēmējs bez Komisijas iesaistes izsludināja divus konkursus, lai slēgtu līgumus par atkritumu izgāztuves darbību. Tomēr tie abi tika atcelti, tā sarežģījot atkritumu nozares turpmāko pārvaldi kopienā. Komisija joprojām ir pilna apņēmības atbalstīt atbalsta saņēmēju stāvokļa izlabošanā, ar nosacījumu, ka tiks pieņemti attiecīgi stratēģiski lēmumi par tā īstenoto pārvaldību.

Ievērojot ES finansēto integrētas cieto atkritumu apsaimniekošanas plānu, 2023. gadā tika pabeigta dotāciju īstenošana, kas palīdz astoņām vietējām kopienām uzlabot atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūru.

Īstenojot īpašus spēju veidošanas pasākumus, piemēram, izstrādājot vietēju gaisa piesārņotāju pārskati, tika turpināta vietējo tehnisko spēju stiprināšana vides kvalitātes uzraudzības jomā. ES finansētā gaisa kvalitātes novērošanas tīkla nodrošinātā informācija tagad tiek izmantota, lai novērtētu piesārņojuma līmeni un izstrādātu īpašus pasākumus tā pazemināšanai.

Telesakaru nozarē 2023. gadā ES finansēta projekta ietvaros tika pabeigta jauna apraides infrastruktūra. Projekta ietvaros Kipras turku kopiena 700 MHz frekvenču joslas platumu atbrīvoja no analogu televīzijas apraides. Tad 700 MHz frekvenču joslu varēja netraucēti piešķirt 5G mobilajiem pakalpojumiem, Kipras turku kopienā veicinot plašāku digitalizāciju.

*4.2.2. 2. mērķis: sociālās un ekonomiskās attīstības veicināšana*

Ar atbalsta programmu Komisija turpināja vadīt un veicināt ekonomisko integrāciju un attīstību, nodrošinot palīdzības paketes maziem un vidējiem uzņēmumiem Kipras turku kopienā, lai palielinātu konkurētspēju un inovāciju. Līdz 2023. gada beigām gandrīz 100 uzņēmumi bija pabeiguši īstenot 4,6 miljonu EUR daudzgadu dotācijas,

kuru rezultātā tika radītas vairāk nekā 200 jaunas darba vietas, ieviesti ES kvalitātes standarti un atbalstīta digitālā pārveide. ES programma "Into Business" sasniedza vairāk nekā 1150 uzņēmēju, un tās kulminācija bija 36 jaunu uzņēmumu izveide. Tika sākta programma "EU Incubator Hive", kas ļauj jaunuzņēmumiem saņemt pielāgotu atbalstu.

Ekonomiskās konverģences jomā turpinājās sadarbība ar Pasaules banku makroekonomikas uzraudzības, statistikas, tirdzniecības atvieglināšanas un uzņēmējdarbības vides uzlabošanas jomā, vienkāršojot procedūras. 2023. gadā tika pabeigts pirmais visaptverošais mājsaimniecību budžeta apsekojums, kurā galvenā uzmanība pievērsta nabadzības novērošanai, un tika plaši apspriesti konstatējumi. Turpinājās darbs regulējuma prasību izpildē un šķēršļu pārvarēšanā sakarā ar bankas kontu atvēršanu Kipras turkiem bankās, kuras atrodas valdības pārvaldītajos apgabalos, un maksājumu nodrošināšanu tirdzniecībā pār Zaļo līniju.

Progress bija arī produktu drošuma jomā. 2023. gadā tika turpināts 2022. gada martā sāktais tirgus uzraudzības tehniskās palīdzības projekts, lai ieviestu jaunu un uzlabotu esošo praksi metroloģijas, standartizācijas, akreditācijas un atbilstības novērtēšanas jomā. Ciešā sadarbībā ar privāto sektoru projekts palīdz uzlabot uzņēmējdarbības vidi Kipras turku kopienā un nodrošināt pašu ražojumu atbilstību ES standartiem.

Komisija turpināja ilgstošu atbalstu Kipras turku kopienai, lai palīdzētu tai izpildīt ES standartus pārtikas drošuma un dzīvnieku veselības, kā arī dzīvnieku slimību profilakses, atklāšanas un izskaušanas jomā. Lauksaimniekiem un lauksaimnieku organizācijām tika sniegti lauksaimniecisko konsultāciju pakalpojumi, kuru rezultātā tika izveidota vairāk nekā 100 vietējo tehnisko konsultantu grupa un dinamisks tādu ieinteresēto personu tīkls, kas vēlas paplašināt zināšanas un uzlabot praksi. 2022. un 2023. gadā 109 lauksaimnieki pabeidza vienus vai vairākus profesionālās izglītības un apmācības kursus lauksaimniecības jomā, un rezultātā tika izdotas 247 apmācības apliecības. Turklāt 2023. gadā kopskaitā 53 lauksaimniekiem, kooperatīviem un pārtikas apritē iesaistītajiem uzņēmējiem tika izdalītas 3,5 miljonu EUR dotācijas, palielinot to efektivitāti un ražīgumu.

Turpinājās tādu svarīgu pārtikas drošuma un krīžgatavības pasākumu īstenošana, kas ietekmē tirdzniecību pār Zaļo līniju un ACVN "Halloumi/Hellim" shēmu. Rezultātā 2023. gada martā pirmais Kipras turku kopienā ražotais "Halloumi/Hellim" tika sertificēts kā atbilstīgs ACVN. Līdz 2023. gada beigām saskaņā ar ACVN shēmu Kipras turku kopienā attiecīgi bija sertificēti un apstiprināti trīs siera "Halloumi/Hellim" ražotāji un 15 saimniecības. Komisijas neformālā "Halloumi/Hellim" darba grupa 2023. gadā sarīkoja četras sanāksmes par ACVN shēmas īstenošanu.

2023. gadā turpinājās plaša dzīvnieku pārbaude un paraugu ņemšana prioritāro slimību, to vidū brucelozes, tuberkulozes un mutes un nagu sērgas, noteikšanai. Šim nolūkam Komisija nodrošināja laboratoriskas analīzes, veterināros palīgmateriālus un pakalpojumus. Atbalsta programmas visaptverošā pasākumu klāsta rezultātā brucelozes izplatība turpināja samazināties, 2023. gada beigās nokrītot līdz 0,3 %. Tuberkuloze un mutes un nagu sērga jau ir izskaustas.

ES finansētā palīdzība veicināja arī progresu privātu veterināru iesaistē pārtikas drošuma un veterināro kontroļu īstenošanā.

Komisija turpināja atbalstu izglītības jomā, galveno uzmanību pievēršot profesionālajai izglītībai un apmācībai, mūžizglītībai un skolotāju profesionālajai

izaugsmei. 2023. gadā bija izstrādāti mācību satura kopumi 20 profesijām un ar jaunajām programmām bija iepazīstināti 330 skolotāji. Kopumā tika sarīkotas 103 apmācības un izstrādāti gandrīz 200 moduļi, lai uzlabotu visu Kipras turku kopienas mācībspēku prasmes un zināšanas.

Tehniskās palīdzības projekts sadarbībā ar Dānijas Statistikas biroju turpināja uzlabot uzņēmējdarbības rezultātus un datu avotu pārvaldību. Projektu papildināja mērķēta palīdzība, ko sniedza Komisijas Tehniskās palīdzības un informācijas apmaiņas instruments (TAIEX) un Pasaules banka. Visas minētās darbības veido visaptverošu ES stratēģiju, kuras mērķis ir uzlabot tādas statistikas nodrošināšanu Kipras turku kopienā, lai atvieglotu atkalapvienošanās sagatavošanu.

*4.2.3. 3. mērķis: izlīguma veicināšana, uzticēšanās veicināšanas pasākumi un atbalsts pilsoniskajai sabiedrībai*

Komiteja bezvēsts pazudušo jautājumos, kura saņem atbalstu no atbalsta programmas atbilstoši iemaksu nolīgumam ar *UNDP*, turpināja praktisko darbu un darbu laboratorijā. No 2002 bez vēsts pazudušām personām tā līdz 2023. gada beigām bija ekshumējusi 1186 personu mirstīgās atliekas. No tām 1044 tika identificētas ar ģenētisko analīzi un nogādātas piederīgajiem.

Lai nodrošinātu finansējumu komitejas darbībai 2024. gadā, 2023. gadā tika parakstīts jauns iemaksu nolīgums par 2,6 miljoniem EUR. Kopumā Komitejas bez vēsts pazudušo jautājumos darbību atbalstam 2006.–2023. gadā ES ir piešķīrusi 38,5 miljonus EUR, kas ir 80 % no visa tās finansējuma šajā laikposmā.

Programmas atbalstīto izlīguma un uzticēšanās veicināšanas pasākumu svarīgs komponents aizvien bija kultūras mantojuma aizsardzība, kas tiek īstenota ciešā sadarbībā ar divkopienu Kultūras mantojuma tehnisko komiteju. Kopumā 2006.–2023. gadā kultūras mantojuma programma ir saņēmusi aptuveni 27,5 miljonu EUR ES finansējumu. Tas nodrošinājis vairāk nekā 142 dažādās salas vietās izvietotu kultūras mantojuma objektu iekonservēšanu, strukturālu nostiprināšanu, fizisku aizsardzību vai restaurāciju.

2023. gadā tika piešķirta jauna ES 2 miljonu EUR iemaksa divkopienu tehnisko komiteju atbalsta mehānismā. Šo atbalstu īsteno ANO Attīstības programma. Kopš 2019. gada atbalsta mehānisms ir finansējis aptuveni 20 tehnisko komiteju projektus, sākot no priekšizpētes un pētniecības un beidzot ar darbsemināriem un izstādēm.

Tā kā "United World Colleges" īstenotais divkopienu stipendiju izmēģinājuma projekts bija sekmīgs, 46 studenti no abām kopienām laikposmā no 2020. līdz 2023. gadam varēja piedalīties Starptautiskajā vispārējās vidējās izglītības programmā dažādās valstīs. Citas "United World Colleges" darbības ir jauniešu no abām kopienām iesaistes pasākumi un īsi kursi, kuru mērķis ir veidot jauniešu spējas panākt pozitīvas pārmaiņas savā kopienā.

2023. gadā turpinājās atbalsts pilsoniskajai sabiedrībai. Projekts "Pilsoniskās sabiedrības telpa", kurā tiek sniegta tehniskā palīdzība pilsoniskās sabiedrības organizācijām, turpināja tām palīdzēt spēju veidošanā, veicināt pilsoniskās sabiedrības attīstībai labvēlīgu vidi un atbalstīt tīklošanās pasākumus un kopīgu rīcību ar Kipras grieķu un citām ES pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

2022. gadā izsludinātā uzaicinājuma iesniegt priekšlikumus "Kipras pilsoniskā sabiedrība rīcībā VIII" rezultātā tika piešķirtas 17 dotācijas ar kopējo finanšu piešķīrumu 2,5 miljonu EUR. Koncentrējoties uz divkopienu pētniecības darbībām,

divkopienu uzticēšanās veicināšanas darbībām un pilsoniskās sabiedrības stiprināšanu Kipras turku kopienā, projektiem 2023. gadā sākās pilnīgas īstenošanas posms, ļaujot pilsoniskajai sabiedrībai organizēt svarīgus aizstāvības pasākumus un stimulēt pilsonisko aktivitāti.

Apvienība "Human Rights Platform" turpināja sekmīgi īstenot tai piešķirto, ES finansēto tiešo dotāciju, 2023. gadā saņemot papildu finansējumu. Galvenie pasākumi bija vērsti uz kontrabandas apkarošanu, bēgļu un LGBTIQ+ subjektu tiesību ievērošanu, attiecīgu ieinteresēto personu iesaisti, pienācīgiem apstākļiem aizturēšanas centros un nespīdzināšanu. Platforma tika iesaistīta pirmās cilvēku tirdzniecības apkarošanas lietas ierosināšanā Kipras turku kopienas "tiesās", kas beidzās ar notiesāšanu. Tā arī sniedza atbalstu cilvēktiesību pārkāpumos cietušajiem un kopumā stiprināja pilsoniskās sabiedrības spējas risināt cilvēktiesību problēmas.

*4.2.4. 4. mērķis: Kipras turku kopienas tuvināšana Eiropas Savienībai*

Kopš 2022. gada Komisija ir sadarbojusies ar Gētes Institūtu, lai īstenotu ES stipendiju programmu. 2023./2024. akadēmiskajā gadā Kipras turku studentiem tika piedāvātas 129 stipendijas studijām ES valstīs, un 2023. gada beigās divi Kipras turki, kas saņēma ES stipendiju, tika uzņemti Eiropas Koledžā.

Kopš 2007. gada studentiem ir piešķirts vairāk nekā 2150 stipendiju, kas aptver vairāk nekā 100 augstskolu un 23 ES valstis. Ar šīm stipendijām tiek atbalstīti studenti pirmā posma studiju programmu pirmajā gadā, diplomandi maģistrantūras un doktorantūras studiju programmās, kā arī pētnieki un profesionāļi valodu zināšanu un profesionālo prasmju turpmākā pilnveidē dažādās ES valstīs. Komisija kopā ar Gētes Institūtu izveidoja arī tiešsaistes platformu "Alumni Connect Digital" bijušajiem stipendiātiem.

ES informācijas punktu kopā ar Eiropas Komisijas pārstāvniecību Kiprā vada ES programmas atbalsta birojs. 2023. gadā īstenojot pasākumus gan tiešsaistē, gan bezsaistē, tas piesaistīja lielu sabiedrības uzmanību ES. ES informācijas punkts 2023. gadā veica vairāk nekā 500 komunikācijas un pamanāmības pasākumu, kas aptvēra ar ES saistītus tematus, piemēram, invalīdu tiesības, vārda brīvību, tirdzniecību pār Zaļo līniju un Eiropas zaļo kursu. Tika organizēti 30 pasākumi, kuros piedalījās vairāk nekā 20 000 dalībnieku un kuri atspoguļoja pārmaiņas politikā, kas tagad vairāk vērsta uz pamanāmības veicināšanas un komunikācijas pasākumiem lielākam skaitam atbalsta saņēmēju. Šajā laikā Komisija sagatavoja 20 publikācijas, 75 infografikas un 15 audiovizuālos materiālus.

*4.2.5. 5. un 6. mērķis: Kipras turku kopienas sagatavošana ES tiesību kopuma ieviešanai un īstenošanai*

Atbalsta regulas 5. un 6. mērķa īstenošanai tiek izmantots *TAIEX*. Tas palīdz Kipras turku kopienu sagatavot ES tiesību kopuma īstenošanai, ņemot vērā to, ka pēc visaptveroša noregulējuma spēkā stāšanās ES tiesību kopuma piemērošanas apturēšana tiks atcelta.

TAIEX mehānisms joprojām ir svarīgs atbalsta programmas mērķu sasniegšanas rīks. 2023. gadā instruments sniedza pastāvīgu atbalstu 12 ES tiesību kopuma tematiskajās jomās, apvienojot tiešsaistes un klātienes pasākumus. Saskaņā ar iepriekšējā gada skaitļiem tika organizēti aptuveni 150 TAIEX pasākumi. Papildus tam tika izveidota datubāze, kurā apkopoti visi ar *TAIEX* atbalstu sagatavotie juridiskie teksti, un turpinājās centieni uzlabot rakstisko un mutisko tulkojumu kvalitāti Kipras turku kopienā.

2023. gadā būtiski palielinājās TAIEX atbalsts tirdzniecībai pār Zaļo līniju (Padomes Regula (EK) Nr. 866/2004). Komisijas pilnvaroti neatkarīgi eksperti veica regulāras svaigu augļu un dārzeņu, kartupeļu, medus un zivju pārbaudes. Papildus sešu veidu pārstrādātai pārtikai, kas nav dzīvnieku izcelsmes pārtika un ko 2022. gadā pirmo reizi tika ļauts tirgot pāri Zaļajai līnijai, tika atļauts tirgot arī iepakojuma materiālus, kas nonāk saskarē ar pārtiku, un divus jaunus pārstrādātus pārtikas produktus, kas nav dzīvnieku izcelsmes produkti, proti, galda olīvas un dažādas augļu sulas. TAIEX eksperti nodrošināja ES līmeņa standartus un kvalitāti, veicot attiecīgas iekārtu atbilstības pārbaudes valdības nepārvaldītajās teritorijās.

Lai vēl vairāk atvieglotu tirdzniecību pār Zaļo līniju, Komisija 2023. gada novembrī izveidoja ES vienoto kontaktpunktu, kas nodrošina zināšanas, atbalstu un tīklošanas iespējas uzņēmumiem un tirgotājiem, kuri ir ieinteresēti vai iesaistīti tirdzniecībā pār Zaļo līniju.

## 4.3. Finansiālā izpilde (līgumi un maksājumi)

*4.3.1. Līgumu slēgšana*

2023. gadā Komisija parakstīja juridiskas saistības par 36,9 miljoniem EUR.

*4.3.2. Maksājumi*

2023. gadā maksājumu kopapmērs bija 37,3 miljoni EUR (2022. gadā – 40,6 miljoni EUR).

## 4.4. Uzraudzība

Komisija tieši atbild par projektu lielākās daļas īstenošanu (tiešā pārvaldībā). Komisijas darbinieku veiktās uzraudzības līmenis ir ļoti augsts – tie uztur pastāvīgus sakarus ar darbuzņēmējiem, veic pārbaudes uz vietas, kā arī piedalās sanāksmēs uz vietas un koordinācijas komiteju sanāksmēs. Nodrošinot tehnisko palīdzību, Dotāciju atbalsta grupa turpināja sniegt Komisijai atbalstu dotāciju līgumu īstenošanas uzraudzībā, vienlaikus palīdzot arī dotāciju saņēmējiem ievērot ES noteikumus par dotāciju līgumu īstenošanu, tajā skaitā noteikumus par sekundāro iepirkumu.

Vairākus līgumus Komisija īsteno netiešās pārvaldības režīmā. Īstenotājstruktūras UNDP, Pasaules banka, Gētes Institūts, GiZ, NI-CO u. c. sniedz ziņojumus Komisijai saskaņā ar attiecīgajiem pamatlīgumiem. Komisija aktīvi piedalās šo pasākumu ikdienas uzraudzībā.

## 4.5. Revīzija un kontrole

Ieteikumi, kas sniegti pēdējā revīzijā, kuru Iekšējās revīzijas dienests veica 2017. gadā, un kas saistīti ar iekšējās kontroles pasākumiem publiskā iepirkuma jomā, ir pilnībā īstenoti.

## 4.6. Izvērtēšana

2022. gadā tika publicēts neatkarīgs 2013.–2018. gada atbalsta programmas izvērtējums. Izvērtēšanas rezultāti bija apmierinoši. Izvērtējumā tika secināts, ka programma joprojām ir aktuāla un tās ietekme kopumā bijusi pozitīva. Tajā tika apstiprināta ES pievienotā vērtība un atzīts, ka programmā saglabājas atkalapvienošanās perspektīva. Tajā arī tika uzsvērta programmas vispārējā saskanība un efektivitāte. Tomēr izvērtējumā uzsvērts, ka atbalsta programma pati par sevi nevar panākt Kipras atkalapvienošanos, par ko joprojām atbild abas Kipras kopienas.

## 4.7. Informēšana, publicitāte un pamanāmība

Iepazīstināšanai ar ES darbu 2023. gadā tika organizēti 505 pamanāmības veicināšanas un komunikācijas pasākumi. Komisija arī publicēja brošūru par privātā sektora attīstību.

### 4.8. Konsultācijas ar Kipras Republikas valdību

Tika rīkotas regulāras sanāksmes ar Kipras Republikas valdības pārstāvjiem. Komisija turpina izmantot valdības sadarbību īpašumtiesību pārbaudīšanā un divkopienu tehnisko komiteju darba veicināšanā. Komisija regulāri tiekas ar Kipras Republikas Ārlietu ministriju un pastāvīgo pārstāvniecību ES.

## 5. SECINĀJUMI

Saskaņā ar Atbalsta regulā izvirzītajiem mērķiem Komisija turpina sniegt palīdzību Atbalsta regulas satvarā, lai, veicinot Kipras turku kopienas ekonomisko attīstību, sekmētu Kipras atkalapvienošanos.

2023. gadā palīdzība turpinājās jomās, kurās ir īpašas problēmas ar turpmāku atbilstību ES tiesību kopumam, vienlaikus nodrošinot arī jauno vajadzību efektīvu apmierināšanu.

Uzsvars uz projektu piemērotību, gatavību, līdzatbildību un ilgtspēju ir devis pozitīvus rezultātus un turpinās virzīt turpmākās diskusijas plānošanas jomā. Turpināsies arī pūliņi ar stratēģiskām darbībām panākt lielāku ilgtermiņa ietekmi prioritārajās jomās.

Komisija ir gatava piešķirt vajadzīgos resursus, arī atbalsta programmā, lai atbalstītu ANO pārraudzītās noregulējuma sarunas.